

1. ÜNİTE

XX. YÜZYIL BAŞLARINDA OSMANLI DEVLETİ VE DÜNYA

1.1. MUSTAFA KEMAL'İN HAYATI

1.1.1. Mustafa Kemal'in Ailesi

- Mustafa Kemal Atatürk 1881 yılında Selânik'te Ahmet Subaşı Mahallesi'nde doğdu.
- Babası Ali Rıza Efendi, annesi Zübeyde Hanım'dır.
- Zübeyde Hanım'ın babası, Sofuzadeler diye tanınan Feyzullah Ağa'dır.
- Baba tarafından dedesi Kırmızı (Kızıl) Hafız olarak da bilinen Hafız Ahmet'tir.
- XIV-XV. yüzyıllarda Konya ve Aydın'dan Makedonya'ya yerleştirilmiş Kocacık Yörüklerindendir.
- Annesi Zübeyde Hanım ise Selânik yakınlarındaki Langaza kasabasına yerleşmiş eski bir Türk ailesinin kızıdır.
- Milis subaylığı, evkaf kâtipliği ve kereste ticareti yapan Ali Rıza Efendi, 1871 yılında Zübeyde Hanım'la evlendi.
- Ali Rıza Efendi ile Zübeyde Hanım'ın; Fatma, Ömer, Ahmet, Mustafa, Makbule ve Naciye adlarındaki altı çocuğu vardı.
- Mustafa Kemal'in beş kardeşinden dördü küçük yaşlarda öldü, sadece Makbule (Atadan) 1956 yılına kadar yaşadı.
- Mustafa Kemal'in dünyaya geldiği yüzyıl, Osmanlı Devleti'nin en buhranlı dönemine denk gelmekteydi.
- Mustafa Kemal'in doğduğu yıl, hükümetin çıkardığı Muharrem Kararnamesi ile Osmanlı Devleti dış borçlarını ödeyemeyeceğini açıklamıştı.
- Fransız İhtilali'nin etkisiyle ortaya çıkan milliyetçilik akımı Osmanlı Devleti'nin parçalanma sürecini hızlandırmıştı.
- Balkan devletleri Osmanlıdan koparak tek tek bağımsızlıklarını kazanmışlardı.

1.1.2. Bir Önder Yetiştiriyor

Mektebi ve Şemsi Efendi Okulu

- Mustafa Kemal okul çağına geldiğinde önce Hafız Mehmet Efendi'nin mahalle mektebinde öğrenime başladı, sonra babasının isteğiyle Şemsi Efendi Mektebi'ne geçti.

Selanik Askerî Rüştiyesi

- İlkokuldan sonra Selanik Mülkiye Rüştiyesine kısa süre devam etti.
- 1893 yılında Askerî Rüştiye'ye girdi ve askerî öğrenimi başladı.
- Bu okulda Matematik öğretmeni Mustafa Bey adına "Kemal" i ilave etti.

Manastır Askerî İdadisi

- 1896'da Selanik Askerî Rüştiyesini bitiren Mustafa Kemal, Manastır Askerî İdadisi sınavlarına girerek bu okula girmeye hak kazandı.
- Arkadaşı Ömer Naci aracılığıyla edebiyata, özellikle de şiire ilgi duymaya başladı.
- Bu ilgi onu Namık Kemal ve Tevfik Fikret'in eserlerini okumaya yöneltti. Bu eserler sayesinde içinde var olan vatan ve millet sevgisi daha da pekişti.
- 1896-1899 yıllarında Manastır Askerî İdadisini bitirdi.
- Fransızcasını ilerletmek için okuduğu kitaplar sayesinde; Jean Jack Rousseau (Jan Jak Ruso), Voltaire (Volter), Montesquieu (Montesku), Auquste Comte (Ogust Komt) gibi Fransız düşünürlerini yakından tanıdı ve inkılap, bağımsızlık, adalet, eşitlik gibi kavramları özümsemi.

Harp Okulu ve Harp Akademisi

- Mustafa Kemal 13 Mart 1899'da İstanbul'da harp okuluna başladı.
- Mustafa Kemal'in harp okulundaki öğrenimi sırasında eğitiminde ve yetişmesinde etkili olan başlıca hocaları; Yüzbaşı Naci Bey, Fransızca Öğretmeni Necip Asım Bey, Tarih Öğretmeni Rahmi Paşa, Binbaşı Fazıl Bey ve Teğmen Osman Efendi'yd.
- Ali Fuat (Cebesoy), Kazım (Karabekir), Refet (Bele), Cafer Tayyar (Eğilmez), Nuri (Conker), Mehmet Arif (Ayıcı), Ali Fethi (Okyar) gibi Millî Mücadele Dönemi'nin ünlü subayları, aralarında bir ya da iki devre fark bulunsa da, Mustafa Kemal'le aynı dönemde harp okulunda bulunmuşlardır.
- 1902 yılında teğmen rütbesiyle mezun oldu.

- Harp Akademisine devam etti.
- 11 Ocak 1905'te akademiden beşinci sırada mezun oldu.
- Kurmay yüzbaşı rütbesiyle askerlik görevine başladı.

1.1. 3. Mustafa Kemal'in Fikir Hayatını Etkileyen Gelişmeler

İz Bırakan Şehirler

Selanik

- Mustafa Kemal'in doğup büyüdüğü ve günümüzde Yunanistan'ın sınırları içerisinde kalan Selanik, Makedonya'nın sosyal, siyasi, ekonomik ve kültürel açıdan en gelişmiş şehriydi.
- Hem bir liman kenti olması hem de demir yolu ile ulaşımının olması, Selanik'i önemli bir ticaret merkezi hâline getirmişti.
- Nüfusunun çoğunluğu Türk olan Selanik'te; Yunan, Ermeni, Bulgar, Yahudi gibi çeşitli din, mezhep ve milletlerden insanlar bir arada yaşamaktaydı.
- Bu etnik ve kültürel zenginlikle birlikte şehirde farklı kültürlerin yan yana yaşama ortamı sağlanmıştı.
- Bu sayede Mustafa Kemal yeni ve farklı fikirlere karşı açık olan bir ortamda yetişti.

Manastır

- Manastır, önemli bir ticaret, yönetim ve ordu merkeziydi.
- Mustafa Kemal, idadide öğrenim gördüğü süreç boyunca, arkadaşlarıyla ve öğretmenleriyle şehirdeki bu hareketliliği yakından takip ediyor ve ülkeyi ilgilendiren meseleler hakkında aralarında tartışıyorlardı.

İstanbul

- Osmanlı Devleti'nin başkenti olması nedeniyle sosyal, ekonomik ve siyasi açıdan büyük bir öneme sahipti.

Şam

- Mustafa Kemal'in ilk görev yeri, 1905 yılında atanmış olduğu Şam'daki V. Ordu'dur. Makedonya'ya göre Şam, sosyal ve ekonomik yönden geri kalmış bir yerdi.
- Şam'da askerlik görevinin yanı sıra siyasi faaliyetlerini de sürdüren Mustafa Kemal, burada Vatan ve Hürriyet Cemiyetini kurdu.

Sofya

- Balkan Savaşları'ndan sonra Sofya'ya ateşemiliter olarak atandı.

Fikir Hayatını Etkileyen Yazarlar ve Düşünürler

Mustafa Kemal'in idadi sıralarından başlayarak en çok okuduğu ve etkilendiği yazar ve düşünürlerden başlıcaları şunlardır:

Ziya Gökalp -Milliyetçilik

Namık Kemal- Vatanseverlik

Mehmet Emin Yurdakul- Milliyetçilik

Tevfik Fikret -İnkılapçılık

J.J. Rousseau -Yurttaşlık Bilinci

Montesquieu- Cumhuriyetçilik

Voltaire- Bilimsellik, Akılcılık

Mustafa Kemal'in Eserleri

- Çok kitap okumakla beraber fırsat buldukça kitap da yazmıştır.
- En önemli eseri Nutuk'tur. 1919'dan 1927'ye kadar geçen zamandaki gelişmeleri kapsamaktadır.

Ayrıca Mustafa Kemal'in, askerlikle ilgili birikimlerini aktardığı;

- "Takımın Muharebe Talimi", "Cumalı Ordugâhı", "Taktik Tatbikat Gezisi", "Bölüğün Muharebe Eğitimi" ve "Subay ve Komutan ile Konuşmalar" eserleri de bulunmaktadır.
- Cumhuriyet Dönemi'nde de geometri eğitimini kolaylaştıran "Geometri" eseri de bulunmaktadır.

1.2. XX. YÜZYIL BAŞLARINDA OSMANLI DEVLETİ

1.2.1. Siyasi Durum

Osmanlı Devleti XIX. yüzyıldan itibaren Fransız İhtilali ve Sanayi İnkılabı'nın etkisiyle yaşanan gelişmeler karşısında çok zor durumda kalmıştır. Bir taraftan devletin sınırları içerisinde yer alan azınlıkların isyanları, diğer taraftan da sömürgecilik rekabetinde olan Avrupalı devletlerin Osmanlı topraklarını işgale başlamaları toprak kayıplarını artırmıştır.

II. Meşrutiyet'in İlanı:

- İttihat ve Terakki Cemiyeti, Mason ve İtalyan Carbonari (Karbonari) teşkilatlarını örnek alarak kurulan bir örgüttür.
- Mekteb-i Tıbbiye öğrencileri tarafından Yeni Osmanlılar çizgisinde teşkilatlanan cemiyet üyeleri II. Abdülhamid'e karşıydı.
- İttihat ve Terakki Cemiyeti Fransız İhtilali'nin düşüncelerini kendilerine örnek almıştı.

Neden:

- Meşrutiyet'i ilan edip Mebusan Meclisinin açılmasını sağlamak istiyorlardı.
- İngiltere ve Rusya'nın Reval'de bir araya gelerek Makedonya ve Boğazlar konusunda yaptıkları görüşmeler, İttihat ve Terakki Cemiyeti üyelerini tedirgin etmişti.
- Devleti dağılmaktan kurtarmak için bir an önce Meşrutiyet'in ilan edilmesi gerektiğini düşünen cemiyet üyeleri ayaklandılar.
- II. Abdülhamit yeniden Meşrutiyet'i ilan etti (23 Temmuz 1908) ve Kanun-ı Esasi (1876 Anayasası) yeniden yürürlüğe girdi.
- Bulgaristan'ın bağımsız olması (1908)
- Bosna Hersek'in Avusturya tarafından işgal edilmesi (1908)
- Girit'in Yunanistan'a katılması (1908)

Sonuç:

- II. Meşrutiyet Dönemi'nde İttihat ve Terakki Cemiyeti dışında; Osmanlı Ahrar Fırkası, İttihad-ı Muhammedi Fırkası, Fedakaran-ı Millet, Heyeti-i Müttefika-i Osmaniye Fırkası gibi birçok cemiyet kurularak ilk kez çok partili hayata da geçildi.
- Bulgaristan'ın bağımsız olması (1908), Bosna Hersek'in Avusturya tarafından işgal edilmesi (1908) ve Girit'in Yunanistan'a katılmasıyla (1908) beraber yaşanan olumsuzluklar, iç politikadaki huzursuzluğu daha da artırdı.
- Meşrutiyet yönetimine karşı olanlar tarafından 31 Mart Ayaklanması (13 Nisan 1909) çıkarıldı.
- Ayaklanma, komutanlığını Mahmut Şevket Paşa'nın yaptığı kurmay başkanlığını Mustafa Kemal'in yaptığı Selanik'ten gelen Hareket Ordusu tarafından bastırıldı.
- Bu olaydan sonra II. Abdülhamit tahttan indirildi ve yerine Mehmet Reşat (V. Mehmet) tahta çıkarıldı.
- 31 Mart Ayaklanması'nın bastırılmasından sonra İttihat ve Terakki Cemiyetinin ülke yönetimindeki etkisi daha da arttı.
- Osmanlıcılık ve İslamcılık akımlarının sonuçsuz kaldığını gören İttihat ve Terakki Cemiyeti, Türkçülük politikasına ağırlık verdi.
- II. Abdülhamit, 31 Mart olayı sonunda tahttan indirilince yerine ittihatçıların istediği Sultan V. Mehmet Reşat tahta çıktı.
- Bu dönem İttihat ve Terakki Partisi'nin Osmanlı iç ve dış siyasetinde hakim olduğu dönem olarak bilinir.
- Osmanlı Devleti'nin yıkılışında da bu dönemde yapılan savaşların etkisi büyük olmuştur.

Trablusgarb Savaşı (1911-1912)

Neden:

- 1870 yılında birliğini kuran İtalya, sömürge yarışından kopmamak gayesi ile, Kuzey Afrika'ya göz dikmişti.
- Tunus ve Habeşistan bölgesinde umduğunu bulamayınca, Trablusgarb'a yönelmişti.
- Batılı güçler İtalya'yı, Almanya'ya karşı, kendi yanlarına çekebilmek için desteklediler.
- Rusya ile İtalya arasında 1909'da Racconigi Anlaşması ile İtalya Trablusgarb'ın kendi topraklarına yakınlığı ve Osmanlı Devleti'nin de bu bölgeye ilgisizliği sonunda, Osmanlı Devleti'ne gönderdiği bir nota ile Trablusgarb'daki İtalyanlara bazı ayrıcalıklar istedi. İstekleri kabul edilmeyince 28 Eylül 1911'de İtalya Trablusgarb'ı işgal etti.

Savaşın Gelişimi:

- İtalya Trablusgarb'ta, Rusya da Boğazlarda etkili olacaktı.
- Bunun etkisi ile Osmanlı Devleti Trablusgarb'ı yeterince savunamadı. M. Kemal, Fethi Bey ve Enver Paşa; Derne, Tobruk ve Bingazi'de başarılı mücadeleler yaptılar.

Uyarı: M. Kemal'in emperyalist devletlere karşı ilk mücadelesidir.

- Bu gelişme üzerine İtalya On İki Ada'ya saldırdı. Çanakkale Boğazı'nı ablukaya aldı.
- Osmanlı Devleti bunun üzerine barış yapmak zorunda kaldı.

Sonuç:

- Ouchy (Uşi) Antlaşması imzalandı (18 Ekim 1912).

Buna göre:

- Osmanlı Devleti Trablusgarb ve Bingazi'yi İtalya'ya bıraktı. Dinî bakımdan Halife'ye bağlı kaldılar.
- On İki Ada Osmanlı Devleti'ne verilecek fakat Balkan Savaşları bitene kadar İtalya'da kalacaktı.
- Kapitülasyonların kaldırılmasında Osmanlı Devleti'ne İtalya destek verecekti.

Önemi:

- Osmanlı Devleti ile İtalya arasında ilk yazılı anlaşmadır.
- Osmanlı Devletinin Kuzey Afrika'daki son toprağıdır.
- On İki Ada geçici olarak (Yunanistan'a karşı korumak gayesiyle) İtalya'ya bırakıldı. Fakat sonradan geri alınamadı.
- İtalya Akdeniz'de önemli bir güç oldu.

Uyarı:

Osmanlı Devleti'nin bu savaştaki başarısızlığı Balkan devletlerini cesaretlendirmiştir.

I. Balkan Savaşı (1912)

Neden:

- Osmanlı Devleti'ni Balkanlardan atmak (Haçlı zihniyeti).
- Rusya'nın (Bulgaristan, Karadağ, Sırbistan ve Yunanistan ile) Panslavizm politikasını gerçekleştirme düşüncesi.
- Ortodoksların birliği düşüncesi.
- Milliyetçilik akımının etkisi.
- Osmanlı Devleti'nin Trablusgarb'ta, İtalya'ya yenilmesi.
- Balkan devletlerinin sınırlarını genişletme isteği.

Savaşın Gelişimi:

- I. Balkan Savaşı ilk olarak 8 Ekim 1912 yılında Karadağ'ın Osmanlı Devleti'ne savaş açması ile başladı.
- Romanya savaşa katılmayan tek Balkan devletidir.
- Osmanlı Devleti-Karadağ, Bulgaristan, Sırbistan ve Yunanistan ile savaştı.

Sonuç:

- Osmanlı Devleti savaşa hazırlıksız yakalandı.
- Bütün cephelerde yenildi.
- En kârlı çıkan devlet Bulgaristan oldu.

- İtihatçı-İtilafçı parti çekişmesi yenilginin asıl nedeni oldu.
- Ordu siyasete karıştı.
- Arnavutluk bağımsızlığını ilan etti.
- Bulgarlar Çatalca'ya kadar ilerledi.
- Osmanlı Devleti ateşkes istedi.

Londra Antlaşması (30 Mayıs 1913)

- I. Balkan Savaşı'nı durduran antlaşmadır.

Bu antlaşmaya göre;

- Midye-Enez hattı batısındaki tüm Rumeli toprakları Balkan devletlerine bırakıldı.
- Arnavutluk ve Ege adalarının durumunu Avrupa'nın büyük devletleri belirleyecek.
- Selanik, Güney Makedonya ve Girit Yunanistan'a verilecek.
- Bütün Trakya (Kalava ve Dedeoğaç dahil) Bulgaristan'a verilecek.
- Makedonya Sırbistan'a verilecektir.

II. Balkan Savaşı (1913)

Neden:

I. Balkan Savaşı sonunda Osmanlı Devleti'nden alınan toprakları paylaşmasında çıkan anlaşmazlık.

Savaşın Gelişimi:

- Sırbistan'ın Arnavutluk'u alma isteği,
- Makedonya'nın Bulgaristan'a bırakılması, Sırbistan ve Yunanistan'ın buna karşı çıkmaları, Romanya ve Karadağ'ın da yanlarında yer alması.
- Bu kargaşadan faydalanan Osmanlı Devleti Edirne'yi Meriç'e kadar ele geçirdi.
- Bu savaşa I. Balkan Savaşı'na katılmayan Romanya da katıldı.
- Balkan devletleri kendi aralarında bu savaşın bitirilmesi için anlaşmaya vardılar.

Bükreş Antlaşması (10 Ağustos 1913)

- Balkan devletlerinin kendi aralarında yaptıkları bu antlaşma ile Bulgaristan; Romanya, Yunanistan ve Sırbistan'a bir kısım toprakları bıraktı.
- Balkan devletleri ile Osmanlı Devleti arasında da ayrı ayrı antlaşmalar yapıldı.

I. İstanbul Antlaşması (29 Eylül 1913)

- Bulgaristan ile Osmanlı Devleti arasında yapıldı.
- Edirne, Kırklareli ve Dimetoka Osmanlılara bırakıldı.
- Bulgaristan Türklere her türlü din, mezhep ve ibadet hürriyeti verdi.
- Meriç Nehri sınır kabul edildi.
- Kavala ve Dedeoğaç Bulgaristan'a kaldı.

Atina Antlaşması (14 Kasım 1913)

- Yunanistan ile Osmanlılar arasında yapıldı.
- Adalar sorunu çözüldü.
- Ege Adaları Yunanistan'a bırakıldı.

I. İstanbul Antlaşması (13 Mart 1914)

- Sırbistan Osmanlı Devleti arasında yapıldı. Sırbistan'daki Türklerle ilgili düzenlemeler yapıldı.
- Balkan devletleri ile ayrı ayrı antlaşmalar yapıldı.
- Balkanlarda Türk azınlıklarının hak ve hürriyetleri garanti altına alındı.
- Balkanların siyasi haritasında önemli değişiklikler oldu.
- Osmanlı Devleti'nin ordu yapısında önemli değişikliklere gidildi.
- Osmanlı Devleti'nin çöküşü hızlandı.
- Bulgaristan'ın Rusya ile arası açılmıştır.

Balkan Savaşlarının Önemi

- Balkan devletleri önemli amaçlarına ulaştılar.
- Balkanlarda Osmanlı varlığı Meriç'in doğusu ile sınırlı kaldı.
- Balkanlarda binlerce Türkün korumasız kalması ve Anadolu'ya göç hareketi başlattı.
- Ege adaları elden çıktı.
- Ege Denizi kontrolü kaybedildi.
- Arnavutluk bağımsız oldu.
- Ordunun siyasete karışmasının zararları açıkça görüldü.
- Bugünkü Bulgaristan sınırı çizildi.
- Osmanlılık fikri geçersiz hâle geldi.
- İttihat ve Terakki Partisi darbe yaptı.
- I. Dünya Savaşı'nın Balkanlardaki zemini oluştu.
- Osmanlı Devleti'ni dağılmaktan kurtarmak ve eski görkemli günlerine geri döndürmek amacıyla çeşitli fikirler ortaya atılmıştır.
- Bu fikirlerin başlıcaları Osmanlılık, İslamcılık, Türkçülük ve Batıcılık olmuştur.

Osmanlılık akımı; dil, din ve etnik farklılıkları gözetmeksizin devletin sınırları içerisinde yaşayan bütün toplumlara bir arada tutarak bir Osmanlı milleti yaratma amacını taşımaktaydı.

- Osmanlılık, Balkan milletlerinin isyan edip Osmanlı Devleti'nden ayrılmasıyla geçerliliğini yitirmiştir.

İslamcılık; hangi milletten olursa olsun bütün Müslümanları halifenin etrafında toplamayı amaçlar.

- Araplar gibi Müslüman milletlerin bağımsız devlet kurmak istemeleriyle önemini kaybetmiştir.
- Osmanlılık ve İslamcılık fikirlerinin devletin dağılmasını önlemek konusunda geçerliliğini yitirmesiyle Türkçülük fikri önem kazanmıştır.

Türkçülük; Türkleri millî bir duygu etrafında birleştirmeyi amaçlamıştır.

- Türkçülük fikri Millî Mücadele'nin başarıya ulaşmasındaki en önemli faktörlerdendir.

Batıcılık ise; Batı'nın siyasi, sosyal, ekonomik, kültürel görüşlerine uygun bir devlet anlayışını savunur.

- Osmanlı Devleti'ni dağılmaktan kurtaramamıştır ama Batı'nın bilimsel ve teknik örnek alınması, Türkiye Cumhuriyeti'nin gelişmesinde önemli bir etken olmuştur

1. 2. 2. Sosyal Durum

- Balkan savaşları sonrasında kaybedilen topraklarda büyük kitleler hâlinde Türkler bırakıldı.
- Bu topraklarda kalan Türkler, gördükleri baskılar karşısında Anadolu'ya göç etti.
- Göçün yaratmış olduğu karmaşa da sosyal hayatı olumsuz etkiledi.

1. 2. 3. Ekonomik Durum

- Avrupa devletleri Sanayi İnkılabı'yla beraber hızla ekonomik büyüme sağlarken Osmanlı Devleti kendi sanayileşmesini gerçekleştiremedi.
- Avrupalı ülkelerin rekabetiyle açık pazar haline dönüştü.
- 1854 yılından sonra Osmanlı Devleti'nin mali sıkıntıları giderek arttı ve Kırım Savaşı'nda ilk kez dışarıdan borç alındı. Zamanla borç yükü arttı.
- Osmanlı Devleti, aldığı borçların faizini bile ödeyemeyince iflas ettiğini açıkladı.
- 20 Aralık 1881'de yayımlanan Muharrem Kararnamesi ile alacaklı olan devletler Düyûn-u Umumiye İdaresini (Genel Borçlar İdaresi) kurdular.
- Bu idarenin kurulmasıyla Osmanlı maliyesi alacaklı devletlerin denetimi altına girdi.
- Osmanlı Devleti ekonomik bağımsızlığını kaybetti.

1.3. I. DÜNYA SAVAŞI (1914-1918)

1.3. 1. I. Dünya Savaşı'nın Nedenleri ve Savaşın Gelişimi

- 1914'te başlayıp 1918'e kadar süren I. Dünya Savaşı'na bütün devletler katılmamış olsa da etkisi dünya genelinde hissedildiği için adı dünya savaşı olarak tarihe geçmiştir.

Savaşın Genel Nedenleri

- Milliyetçilik akımı
- Sömürgecilik yarışı
- Ham madde ve pazar arayışı
- Devletlerarası bloklaşma
- Silahlanma yarışı

Savaşın Özel Nedenleri

- Japonya'nın Uzak Doğu'da sömürgeler elde etmek istemesi.
- Fransa'nın Sedan Savaşı'nda, Almanya'ya kaptırdığı kömür yatakları açısından zengin olan Alsace Lorraine'i (Alsas Loren) geri almak istemesi.
- Avusturya-Macaristan'ın kendisi için tehlike olarak gördüğü Sırbistan'ı ortadan kaldırıp Doğu'ya doğru genişlemek ve Rusya'yı Balkanlar'dan uzaklaştırmak istemesi.
- Rusya'nın Balkanlar'daki bütün Slavları kendi idaresinde birleştirme isteği (Panslavizm politikası) ve sıcak denizlere ulaşma amacı.
- Almanya ve İtalya'nın siyasi birliklerini tamamlaması ve sömürgecilik rekabetine katılmaları.
- İngiltere ve Almanya arasındaki siyasal ve ekonomik rekabet.
- İtalya'nın Akdeniz ve çevresinde yeni sömürgeler ele geçirmek istemesi.

Savaşın Başlaması:

Görünen Neden:

- 28 Haziran 1914'te Avusturya-Macaristan Velihtı François Ferdinand (Fransuva Ferdinand) ve eşi, bir Sırp milliyetçisi tarafından suikast sonucu öldürüldü. Bu olay, İttifak ve İtilaf devletlerini savaşa sürükledi.
- 28 Temmuz 1914'te Avusturya-Macaristan, Sırbistan'a savaş ilan etti.
- Avrupa'da savaşın başlamasıyla birlikte Japonya da Asya'daki yayılmasını hızlandırmak için, İngiltere'nin yanında yer alarak Almanya'ya savaş ilan etti.
- Japonya, kısa bir süre içinde Asya ve Büyük Okyanus'taki sömürgeleri ele geçirerek amacına ulaşmış oldu.
- Savaş başladığında İtalya tarafsızlığını ilan etmişti. Ancak Almanya ve Avusturya-Macaristan'la yaptığı ittifak antlaşmasına uymayarak 1915'te taraf değiştirip kendisine toprak vadeden İtilaf Devletleri'nin yanında savaşa katıldı.
- İtalya, 20 Mayıs 1915'te Avusturya-Macaristan'a, kısa bir süre sonra da Almanya'ya ve Osmanlı Devleti'ne savaş ilan etti.
- Çanakkale Muharebeleri'nden sonra Bulgaristan, İttifak Devletleri'nin yanında savaşa katıldı.
- Bulgaristan, İkinci Balkan Savaşı'nda kaybettiği toprakları Romanya, Sırbistan ve Yunanistan'dan geri almayı hedeflemekteydi.

1.3.2. I. Dünya Savaşı ve Osmanlı Devleti

- I. Dünya Savaşı başladığında tarafsız olan Osmanlı Devleti, böyle bir savaşta yalnız kalmamak için ittifak girişimlerinde bulundu.
- İtilaf Devletleri'nin yanında yer almayı hedefleyen Osmanlı Devleti'nin talebi reddedildi.
- İtilaf Devletleri, Osmanlı topraklarını aralarında paylaşmayı amaçladıkları için Osmanlı Devleti'nin savaşa katılmayıp tarafsız kalmasından yanaydı.
- Osmanlı Devleti tarafsız kalırsa İngiltere ve Fransa, müttefikleri olan Rusya'ya yardım edebilmek için Boğazlardan serbestçe geçebileceklerdi.
- Osmanlı Devleti tarafsız kalması karşılığında; kapitülasyonların kaldırılması, Ege Adaları'nın kendisine verilmesi, Mısır meselesinin çözümü gibi isteklerde bulundu. Fakat İngiltere ve Fransa bu isteklere olumlu yanıt vermediler.
- Osmanlı Devleti, İtilaf Devletleri'ne yaptığı ittifak önerisinin reddedilmesi üzerine Almanya'ya yakınlaştı.

- İttihat ve Terakki yöneticileri, Almanya'ya karşı sempati duyuyorlardı ve Almanların savaşı kazanacağına kesin gözüyle bakıyorlardı.
- Almanya, Osmanlı Devleti'ni savaşa sokarsa yeni cepheler açılacak ve Almanya'nın savaş yükü de hafifleyecekti. Ayrıca halifeliğin Müslümanlar üzerindeki nüfuzundan faydalanacak, İngiltere'nin sömürgeleriyle bağlantısını kesebilecek, cephelerde rahatlayacaktı.
- Akdeniz'de bulunan Almanların iki savaş gemisi olan Goeben (Goben) ve Breslau (Brislav), İngiliz donanmasından kaçarak Çanakkale'ye sığınmaları, Osmanlı Devleti'nin savaşa girmesine yol açan olayların başlangıcı oldu.
- Karadeniz'e açılan bu gemiler, Rusya'nın Sivastopol, Odesa gibi limanlarını top ateşine tuttu (29 Ekim 1914).
- Osmanlı Devleti'nin savaşa katılmasıyla savaş daha geniş bir alana yayıldı.
- V. Mehmet Reşad, halife sıfatıyla cihat ilan etti; Müslümanları İngiltere, Fransa ve Rusya'ya karşı savaşa çağırdı.

1.3.3. Cephelerde Osmanlı Devleti

Osmanlı Devleti I. Dünya Savaşı sırasında iki farklı cephe türünde mücadele etti.

A-Sınırlarında Açılan Cepheler

- Kafkas
- Kanal
- Çanakkale
- Irak
- Hicaz-Yemen
- Suriye-Filistin

B-Sınırları Dışında Savaşılan Cepheler

- Galiçya
- Makedonya
- Romanya

A-Sınırlarında Açılan Cepheler

Kafkas Cephesi ve 1915 Olayları

Neden:

- Rus limanlarının bombalanması, Almanların Bakü petroleri üzerindeki düşünceleri, Osmanlı Devleti'nin Turancılık politikaları burada savaşı başlatmıştır.

Kafkas İslam Ordusu:

- 1917 yılında Rusya'da yaşanan Bolşevik devrimi ile Çarlık rejiminin yıkılmasının ardından Rus Kafkas Ordusu dağıldı.
- Kafkasya ve Doğu Anadolu'da Rusya'ya bağlı Büyük Ermenistan Devleti'ni kurmak amacıyla 1917 sonlarında Gürcüler ve Ermeniler askerî faaliyetlere başladılar.
- 3 Mart 1918'de imzalanan Brest-Litovsk Anlaşması ile Kars, Ardahan ve Batum (Elviye-i Selâse) Osmanlı Devleti'ne geri verildi.
- Rus birlikleri bölgeden ayrılırken silahlarını Ermeni ve Gürcülere bırakarak Osmanlı ile mücadeleyi onlara devretti.
- Bölgeden Rusların çekilmesiyle birlikte Ermeni ve Gürcü çeteleri Müslüman ve Türklere karşı katliamlara başladı.
- Bunun üzerine Azerbaycan Türkleri, Osmanlı Devleti'ne bir heyet göndererek yardım istediler.
- İstanbul Hükûmeti de bölgedeki mevcut durumu değerlendirerek Azerbaycan Türklerine yardım etmeye karar verdi.
- İstanbul Hükûmeti, Nuri (Killigil) Paşa'nın komutanlığında, Azerbaycan Türkleri ve Kuzey Kafkasya Cumhuriyeti vatandaşı Dağıstanlı gönüllülerden oluşan bir Kafkas İslam Ordusu kurdu.
- Harbiye Nazırı Enver Paşa, Nuri Bey'e Ferik (Tümgeneral) rütbesi vererek Kafkas İslam Ordusu'nun komutanlığına getirdi.
- Kafkas İslam Ordusu'yla Bolşevik ve Ermeni Taşnak birlikleri arasında önemli muharebeler yaşandı.
- 15 Eylül 1918'de, Kafkas İslam Ordusu Halil (Kut) Paşa komutasında Bakü'ye girdi. Böylece şehir düşmandan temizlendi.

Sonuç:

- Ruslarla mücadele edildi.
- Osmanlı ordusu ağır bir yenilgi aldı (kış şartları).
- Erzincan, Muş, Bitlis, Trabzon Ruslara geçti.
- Ermenilerin olumsuz tavırları görüldü. Buna bağlı olarak 1915 yılında Ermeniler Tehcir Kanunu'na tabi tutuldular.
- 3 Mart 1918'de imzalanan Brest-Litovsk Anlaşması ile Kars, Ardahan ve Batum (Elviye-i Selâse) Osmanlı Devleti'ne geri verildi.

Önemi:

I. Dünya Savaşı'ndaki ilk mücadelenin verildiği cephedir.

1915 Olayları:

- Osmanlı Devleti'ni paylaşma planı yapan Rusya, İngiltere ve Fransa; Ermenileri kışkırtarak Doğu Anadolu'da bağımsız bir devlet kurmaları için onları harekete geçirdi.
- Hınçak ve Taşnak komiteleri öncülüğünde kurulan Ermeni çeteleri; Van, Erzurum, Bitlis, Diyarbakır, Elazığ gibi Anadolu'nun birçok yerinde Müslüman halka yönelik katliamlar yaptılar.
- Ermenilerin yaptıkları saldırı ve katliamlar karşısında Osmanlı Devleti, birtakım tedbirler almak zorunda kaldı.
- Osmanlı Dâhiliye Nezaretinin, 24 Nisan 1915'te yayınladığı bir genelgeyle Hınçak ve Taşnak komite büroları kapatıldı ve bu komitelerin üyeleri de tutuklandı.
- Ermenilerin, 1915 olaylarının yıl dönümü olarak her yıl andıkları "24 Nisan" bu genelgenin yayımlandığı tarihi işaret eder.
- Alınan bütün tedbirlere rağmen Ermenilerin saldırı ve katliamları artarak devam etti.
- 27 Mayıs 1915'te Sevk ve İskân (Tehcir ya da Zorunlu Göç) Kanunu çıkarıldı.
- Bu kanunla Ermeniler arasından Ruslarla iş birliği içinde olanlar, çeteciler ve isyan hareketine karışanlar zorunlu olarak göçe tabi tutuldu.
- Osmanlı Devleti, I. Dünya Savaşı sona erince, 31 Aralık 1918'de Geri Dönüş Kararnamesi yayınladı. Göçe tabi tutulan Ermenilerden isteyenler geri dönmüş, mal ve mülklerini de geri almışlardır.
- Ermeni sorunu olarak bilinen bu asılsız iddialar, çıkar çevreleri tarafından sürekli gündemde tutulmaktadır.

Kanal Cephesi

Neden:

- Almanya'nın teşviki ile Osmanlı Devleti İngiltere'nin sömürgeleriyle bağlantısını keserek insan ve ham madde sağlamlasını önlemek istedi.

Sonuç:

- Süveyş Kanalı bölgesinde İngilizlerin Osmanlı ordusunu yenilgiye uğrattıkları cephedir. İngiltere 1917'de saldırıya geçip Sina Yarımadası'nı alarak Suriye'ye kadar ilerledi.

Çanakkale Cephesi

Neden:

- İstanbul ve Boğazları ele geçirip Osmanlı'yı savaş dışı bırakmak,
- Rusya'ya gerekli askerî ve ekonomik yardımları yapmak,
- Rusya'nın buğdayından faydalanmak ve bu cephede kazanılacak başarıyla birlikte hâlâ tarafsız olan Balkan devletlerini kendi yanlarında savaşa çekmek.

Gelişmeler:

- İtilaf Devletleri, Çanakkale'yi önce denizden geçmeyi denediler.
- 18 Mart 1915'te İtilaf donanması, Çanakkale Boğazı'nı geçmek için harekete geçti.
- Nusret Mayın Gemisi ile Boğaz'a döşenen mayınlar ve kahraman Türk topçusunun başarısı sayesinde İtilaf donanması büyük kayıplar vererek geri çekilmek zorunda kaldı.
- İtilaf Devletleri'nin beklenmeyen bu başarısızlığı bütün dünyada büyük bir yankı uyandırdı.
- Deniz yolu ile Çanakkale'yi geçemeyeceklerini anlayan İtilaf Devletleri, Gelibolu Yarımadası'na asker çıkardılar.

- 25 Nisan 1915'te çoğunluğu Anzaklardan oluşan İtilaf ordusu, Seddülbahir, Kumkale ve Arıburnu'na çıkarma harekâtı düzenledi.
- 19. Tümen Komutanı Yarbay Mustafa Kemal ve emrindeki Türk ordusu; Anafartalar, Conkbayırı, Arıburnu ve Kireçtepe'de destan yazarak düşmana geçit vermediler.
- Çanakkale'de kara savaşlarında da başarılı olamayan İtilaf kuvvetleri, Ocak 1916'da Gelibolu'yu boşalttılar.
- Çanakkale Muharebeleri'nin kazanılmasında Seyit Onbaşı'nın kahramanlığı, Nusret Mayın Gemisi komutanı Yüzbaşı İsmail Hakkı'nın özverisi, 57. Alay'ın fedakârlığı büyük rol oynadı.

Sonuç:

- Çanakkale Muharebeleri'ni Osmanlı'nın kazanmasıyla I. Dünya Savaşı'nın süresi de uzadı.
- Bulgaristan, İttifak Devletleri'nin yanında savaşa katıldı.
- Böylece Almanya ile Osmanlı Devleti arasında kara bağlantısı sağlandı.
- Müttefiklerin yardım götüremediği Rusya'da Bolşevik İhtilali çıktı.
- Rusya'daki Çarlık rejimi yıkıldı.
- Bolşevik İhtilali'nin ardından Rusya savaştan çekildi.
- "Anafartalar Kahramanı" olarak tanınan Mustafa Kemal'in bu cephedeki başarısı, Millî Mücadele'nin de lideri olmasında etkili oldu
- Osmanlı Devleti'nin Çanakkale'deki kayıplarının büyük çoğunluğu, eğitim seviyesi yüksek insanlardı. Bu yüzden Cumhuriyet'in ilk yıllarında pek çok alanda yetişmiş eleman bulma sıkıntısı yaşanmıştır.
- I. Dünya Savaşı süresince Osmanlı Devleti'nin zafer kazandığı tek cephe Çanakkale Cephesi'dir.

Hicaz-Yemen Cephesi

Neden:

- İngiltere Mac Mahon (Mak Mahon) Planı ile Mekke Emiri Şerif Hüseyin'e bağımsızlık vadetmişti.
- Böylece İngilizlerin desteğini sağlayan bazı Arap kabileleri, Osmanlı egemenliğine karşı ayaklandılar.
- Osmanlı kuvvetleri kutsal yerleri korumak için İngiltere ve Mekke Emiri Şerif Hüseyin'e karşı savaştı.
- Özellikle Medine'yi Fahrettin Paşa komutasındaki Türk askeri Medine Müdafaası uzun süre devam etti.
- İngiliz casus Thomas Edward Lawrence (Tomas Edvird Lovrins), Arapları Türklere karşı sürekli kıskırtarak, bazı Arap kabilelerinin İngilizlerin yanında yer almasını sağlamıştı.

Sonuç:

- İngilizlerin desteklediği Araplar bölgede Osmanlı Devleti'nin varlığını sona erdirdiler.
- Bu cephede yaşananlar İslamcılık (Ümmetçilik) politikasının etkisini kaybettiğini göstermiştir.

Uyarı: Kanal, Suriye-Filistin ve Irak Cephesi savaşları Ümmetçilik fikrinin çöktüğünü gösteren cephelerdir. Çünkü Müslüman Araplar Osmanlıya karşı İngilizleri desteklemişlerdir

Irak Cephesi

Neden:

- İngilizler Aden'e çıkartma yaptılar.
- İngilizlerin Ruslarla birleşme, Hindistan yolunu kontrol etme ve petrol bölgelerine sahip olma düşünceleri.
- Cephe İngiltere tarafından açılmıştır.
- Orta Doğu petrollerini kontrol altında tutmak ve Kafkaslar'da Ruslarla birleşmek İngiltere'nin hedefleri arasında yer alıyordu.
- Türk kuvvetlerinin İran'a girip İngiliz sömürgesi olan Hindistan'ı tehdit etmesini de önlemek istiyordu.

Sonuç:

- Selman-ı Pak Muharebesi'nde büyük bir başarı gösterip Kut'ül Amâre'deki İngiliz kuvvetlerini kuşattı.
- İngiliz kuvvetleri 29 Nisan 1916'da Halil Paşa komutasındaki Türk kuvvetlerine teslim oldu.
- İngiliz tümeni, komutanı General Townshend (Tavsınt) ile birlikte esir alındı.
- I. Dünya Savaşı'nın sonuna doğru Irak'taki Türk birliklerinin çoğu İran'a kaydırıldı.
- İngilizler 1918 sonunda bütün Musul'u aldılar.
- İngilizler I. Dünya Savaşı'nda ilk kez yenilgiye bu cephede uğramışlardır.
- İngilizler, Irak'a daha büyük bir kuvvet yığarak karşı saldırıya geçtiler.
- Savaşın son yılında Bağdat'a kadar olan bölgeyi İngiliz kuvvetleri ele geçirdiler

Suriye-Filistin Cephesi

- İngilizler, Kudüs ve Filistin'i işgal etti.
- Kanal Cephesi'nin devamı niteliğindedir.
- Kanal harekâtında başarılı olan İngilizler Suriye'ye kadar ilerlediler.
- Ayrıca isyancı Arap güçleri ile 26 Ekim 1918'de yaptığı Katma Savaşı'nı kazanan Mustafa Kemal, Halep'in beş kilometre kadar kuzeyindeki bölgeyi Türk sınırı olarak belirledi.
- Komuta görevi Alman Limon Von Sanders'ten daha sonra 31 Ekim'de Yıldırım Orduları Grup Komutanlığı'na atandı.
- Mondros Mütarekesi'nin imzalanmasının ardından sonra İngilizler Suriye'yi tamamen kontrolleri altına aldı.
- Misak-i Milli'de bu dönemde belirlenmiştir.

B-Sınırları Dışında Savaşılan Cepheleler

Galiçya Cephesi:

- Rusya'nın Karadeniz kıyısına çıkarma yapması üzerine, Osmanlı Devleti'ni Bulgarlara yardım etmesi ile oluşan bir cephe dir.

Makedonya Cephesi:

- Sırp ları desteklemek için Selanik'e gelen Fransız kuvvetlerinin Bulgarlarla birlikte Osmanlı Devleti'nce durdurulması için açılmış bir cephe dir.

Romanya Cephesi:

- Bulgarları Romanya'ya karşı desteklemek için Dobica, Bükreş ve Tuna bölgesinde verilen mücadelelerdir.

1.3. 4. Savaş Sona Eerken

- 1917'de yaşanan en önemli gelişmelerden biri de Rusya'daki Bolşevik İhtilali'dir (7 Kasım 1917).
- İktidara gelen Bolşevik yönetimi, İttifak Devletleri ile 3 Mart 1918'de Brest Litovsk Antlaşması'nı imzalayarak savaştan çekildi.
- Bolşevik yönetimi, Çarlık hükûmetinin bütün gizli antlaşmalarını dünya kamuoyuna açıkladı.
- Osmanlı Devleti'nin paylaştığı gizli antlaşmalar da açığa çıktı.
- İtilaf Devletleri, Rusya'nın çekilmesiyle oluşan boşluğu ABD ile tamamladılar.
- Amerikan ticaret gemilerinin, Alman denizaltıları tarafından batırılması üzerine ABD, Almanya'ya savaş ilan etti (2 Nisan 1917).
- ABD savaşa katılınca savaşı İtilaf Devletleri'nin lehine sonuçlandı.

Uyarı: ABD, I. Dünya Savaşı'na katılarak aynı zamanda ilk kez Monroe (Morö) Doktrini'nden de ayrılmıştır.

- Selanik Ateşkes Antlaşması (29 Eylül 1918) ile Bulgaristan savaştan çekildi.
- Osmanlı Devleti bu tehlike karşısında ateşkes istedi ve Mondros Mütarekesi'ni İtilaf Devletleri ile imzaladı (30 Ekim 1918).
- Avusturya-Macaristan İmparatorluğu, iç karışıklıklarının da artmasıyla birlikte, Villa Gusti Ateşkesi'ni imzalayıp savaştan çekildi (3 Kasım 1918).
- Almanya da Rethondes (Rethins) Ateşkes Antlaşması'nı (11 Kasım 1918) imzalayarak savaştan çekildi.
- Böylece dört yıl süren I. Dünya Savaşı da sona erdi.
- İngiltere, savaştan en kârlı çıkan devlet oldu.
- Almanya, Avusturya-Macaristan, Rusya ve Osmanlı imparatorlukları savaş sonunda dağıldı.
- Bu topraklarda Türkiye Cumhuriyeti, Polonya, Çekoslovakya, Yugoslavya, Macaristan gibi yeni millî ve bağımsız devletler kuruldu.
- Sömürgecilik anlayışı yerini manda ve himaye anlayışına bıraktı.
- Rusya'da Sosyalizm, Almanya'da Nazizm, İtalya'da Faşizm gibi yeni siyasi rejimler ortaya çıktı.
- I. Dünya Savaşı'nda kimyasal silahlar, denizaltı ve tank gibi savaş araçları ilk kez kullanıldı.

- Milyonlarca insan hayatını kaybetti. Dünya barışını korumak amacıyla Cemiyet-i Akvam (Milletler Cemiyeti) kuruldu.
- I. Dünya Savaşı sonunda yenilen devletlerle imzalanan barış antlaşmalarının koşulları çok ağırdı.
- Bu ağır koşullar, II. Dünya Savaşı'nın çıkmasının en önemli nedenlerinden biri olmuştur.

1.3.5. I. Dünya Savaşı'nda Anadolu

- I. Dünya Savaşı'nın ardından, Anadolu harap ve yıkıldı.
- Türk milleti savaş dönemi boyunca açlık ve yoksulluk nedeniyle çok fazla insan hayatını kaybetti.
- Cephe gerisinde kalan kadın ve çocuklar çok büyük acılar yaşadılar.

Osmanlı İmparatorluğu'nun Paylaşılmasını Öngören Gizli Antlaşmalar

İstanbul Antlaşması (18 Mart-10 Nisan 1915):

- İngiltere, Fransa ve Rusya arasında imzalanmıştır.
- Buna göre; Boğazlar, Midye-Enez çizgisine kadar Trakya, Gelibolu Yarımadası, Sakarya Irmağı'na kadar Kocaeli Yarımadası ile İmroz ve Bozcaada savaştan sonra Rusya'ya bırakılacaktı.

Londra Antlaşması (26 Nisan 1915):

- Üçlü İtilaf Devletleri, İtalya'yı kendi yanlarına çekmek için bu antlaşmayı İtalya'yla imzalamışlardır. Bu antlaşmaya göre Antalya, Rodos ve On İki Ada İtalya'ya bırakılacaktı.

Sykes-Picot (Sayks Piko) Antlaşması (26 Nisan 1916):

- Bu antlaşmayla Rusya'ya; Kafkas sınırına yakın yerler, yani Van ve Erzurum illeriyle Trabzon ve Bitlis illerinin doğu bölümleri; Sivas, Harput (Elazığ) ve Diyarbakır illerinin bir kısmı bırakılacaktı.
- Fransa'ya; Adana ile Beyrut illeri; Halep, Harput ve Diyarbakır illerinin büyük kısmı; Şam ve Sivas illerinin bir kesimi ve Cebel-i Lübnan sancağının tamamı bırakılacaktı.
- İngiltere'ye Bağdat ve Basra illerini de içeren Güney Irak bırakılacaktı.
- Rusya'nın isteği üzerine Trabzon'a kadar Doğu Karadeniz kıyıları ve Doğu Anadolu da Rusya'ya bırakılacaktı.

St. Jean De Maurienne (Sen Jan Dö Moryen) Antlaşması (17 Nisan 1917):

- İngiltere, Fransa ve İtalya arasında yapılan bu antlaşmaya göre; Antalya, Menteşe Sancağı ve Konya ilinin bir kısmı ile İzmir ve kuzeyi İtalya'ya bırakılacaktı.

1.4. MONDROS MÜTAREKESİ (30 EKİM 1918)

1. 4. 1. Mondros Mütarekesi'nin Maddeleri ve Uygulanması

- Savaşın sonlarına doğru Osmanlı Devleti'nde V. Mehmet Reşad'ın vefat etmesiyle VI. Mehmet Vahdettin tahta çıktı.
- Sadrazam Talat Paşa istifa etti.
- Osmanlı Devleti'ni savaşa sokan İttihat ve Terakki yönetimden çekildi.
- Ahmet İzzet Paşa başkanlığında yeni hükümet kuruldu ve bu hükümet Wilson İlkeleri doğrultusunda imzalanacak bir ateşkes istedi.
- İstanbul Hükümeti tarafından Bahriye Nazırı Rauf Bey başkanlığında görevlendirilen heyet, Limni Adası'nın Mondros Limanı'na gitti.
- İtilaf Devletleri'ni temsil eden Amiral Calthorpe (Kalthorp) ile -İngilizlerin Agememnon adlı zırhlı savaş gemisinde 27 Ekim 1918'de ateşkes görüşmeleri başladı.
- Yapılan görüşmeler sonucunda 25 madde hâlinde düzenlenen Mondros Mütarekesi imzalandı (30 Ekim 1918).

Mondros Mütarekesi'nin bazı maddeleri şunlardır:

1. Boğazlar İtilaf Devletleri'ne açılacak, Karadeniz'e girişler serbest olacak, Karadeniz ve Çanakkale'deki istihkâmlar İtilaf Devletleri tarafından işgal edilecek.

2. Osmanlı orduları terhis edilecek; ordunun taşıt, araç gereç, silah ve cephanesine İtilaf Devletleri tarafından el konulacak.
3. Osmanlı Devleti'nin elindeki tüm savaş esirleri ile esir ya da tutuklu bulunan bütün Ermeniler serbest bırakılacak fakat İtilaf Devletleri'nin elindeki Türk savaş esirleri geri verilmeyecek.
4. İtilaf Devletleri güvenliklerini tehdit eden bir durum karşısında, herhangi bir stratejik noktayı işgal hakkına sahip olacak (Madde 7).
5. Vilayet-i Sitte denilen altı doğu ilinde (Erzurum, Van, Bitlis, Sivas, Harput, Diyarbakır) herhangi bir karışıklık çıkarsa İtilaf Devletleri buraları işgal hakkına sahip olacak (Madde 24).
6. Toros Tünelleri, İtilaf Devletleri tarafından işgal edilecek.
7. Tüm liman ve tersaneler İtilaf Devletleri'nin kontrolünde olacak.
8. Hükûmet haberleşmesi dışındaki telsiz, telgraf ve kablolar (iletişim hatları) İtilaf Devletleri'nin denetimi altında olacak.
9. İran içlerinde ve Kafkasya'da bulunan Osmanlı kuvvetleri, I. Dünya Savaşı'ndan önceki sınırlara çekilecek.
10. Kömür, akaryakıt ve benzer kaynaklarda, ülkenin ihtiyaçları karşılandıktan sonra, İtilaf Devletleri'ne satın alma kolaylığı sağlanacak.
11. Suriye, Irak, Hicaz, Yemen, Asir, Trablusgarp ve Bingazi'de Osmanlı kuvvetleri ve subayları en yakın İtilaf Devletleri komutanlığına teslim olacak.

Uyarı:

Mondros Mütarekesi'nin 7 ve 24. maddeleri, İtilaf Devletleri'nin Osmanlı topraklarında istedikleri yerleri işgal etmelerine zemin hazırlamıştır.

- Mondros Mütarekesi'nin imzalanmasından hemen sonra İngiltere, Musul'a girerek ateşkese rağmen -Osmanlı topraklarındaki ilk işgalini gerçekleştirdi (3 Kasım 1918).
- Fransa da Adana ve çevresini işgal etti.
- Yunanistan ve İtalya da kendilerine vad edilen yerleri ele geçirmek için işgal hareketlerine başladılar.
- 13 Kasım 1918'de İtilaf donanması İstanbul'a gelerek Dolmabahçe Sarayı önlerinde demir attı.
- Osmanlı Devleti'nin başkenti de fiilen işgal edilmiş oldu.

1.4. 2. Mondros Mütarekesi'ne Yönelik Tepkiler

İstanbul Hükûmeti'nin Tepkisi:

- Mondros Mütarekesi dört yıldır devam eden savaş bitirdiği ve beklenen barışı getirdiği düşüncesiyle, İstanbul Hükûmeti tarafından olumlu karşılandı.
- Mondros'tan sonra hükûmette yaşanan iç karışıklıklar nedeniyle Ahmet İzzet Paşa Hükûmeti istifa etti.
- Tevfik Paşa yeni hükûmeti kurdu.
- Padişah anayasanın kendisine verdiği yetkiyi kullanarak Mebusan Meclisini dağıttı.
- İşgalcilerin baskıları karşısında Tevfik Paşa Hükûmeti de padişaha istifasını sundu ve yerine İngilizleri destekleyen politikalar izleyen Damat Ferit Paşa Hükûmeti kuruldu.

Mustafa Kemal'in Tepkisi:

- Mondros Mütarekesi imzalandığında, Alman General Liman Von Sanders'in (Liman Fon Sanders) yerine Yıldırım Orduları Grup Komutanlığı'na tayin edilen Mustafa Kemal, antlaşmanın çok ağır şartlar içerdiği ve bağımsızlıkla bağdaşmayan bir antlaşma olduğu konusunda İstanbul Hükûmeti'ni uyardı ve çalıştı.
- Mustafa Kemal, Harbiye Bakanlığı emrine alınarak İstanbul'a çağırıldı.
- 13 Kasım 1918'de Mustafa Kemal, İstanbul'a geldiğinde Dolmabahçe Sarayı önlerinde demirli olan işgal donanmasını görünce: "Geldikleri gibi giderler." sözleriyle tepkisini gösterdi.

Halkın tepkisi:

- Halkın büyük bir çoğunluğu, başlayan işgallerle beraber İstanbul Hükûmeti'nin tepkisiz kalması nedeniyle kendiliğinden örgütlenmeye başladı.
- Halk, işgal güçleri karşısında buldukları bölgeleri korumak için direniş cemiyetleri kurdu, miting ve protestolarla işgallerin haksızlığını tüm dünyaya duyurmaya çalıştı.
- Daha sonra Kuvay-ı Millîye'yi oluşturan halk işgalci güçlere karşı silahlı mücadeleye geçerek yaşadıkları toprakları korumaya çalıştı.

1. 4. 3. Yeni Bir Dünya Hayali

- 1917 yılında İtilaf Devletleri'nin yanında savaşa katılan ABD'nin başkanı Woodrow Wilson (Vudrov Vilsın), her iki tarafın da çıkarlarını gözettiği iddiasıyla 14 maddelik bir bildiri duyurdu.

Wilson İlkeleri'nin bazı maddeleri şunlardır:

1. Barış antlaşmalarında ve diplomaside açıklık olacak.
2. Ekonomik sınırlandırılmalar kaldırılacak.
3. Ülkelerin silahsızlanmalarını sağlayacak karşılıklı güvenceler verilecek.
4. Galip devletler mağlup devletlerden toprak ya da savaş tazminatı almayacak.
5. Devletlerarası barışı sağlamak amacıyla Cemiyet-i Akvam (Milletler Cemiyeti) kurulacak.
6. Osmanlı Devleti'nin Türklerin çoğunlukta olduğu bölgelerinde Osmanlı egemenliği sağlanacak, Türklerin çoğunlukta olmadığı bölgelerde ise buradaki milletlerin kendi kendini yönetme hakkı olacak. Boğazlar bütün milletlerin gemilerine açık olacak ve bu durum milletlerarası kontrol altında olacak (12. Madde).

1. 4. 4. Barışa Son Veren Barış

- 18 Ocak 1919'da Paris Barış Konferansı toplandı.
- Konferansın toplanma amacı, savaşı kaybeden devletlerle yapılacak olan barışın esaslarını görüşmekti.
- Konferansa otuz iki devlet katıldı.
- ABD, İngiltere, Fransa, Japonya ve İtalya konferansta etkili olan devletlerdi.
- Konferansa bizzat katılan ABD Başkanı Wilson'un temel amacı, Cemiyet-i Akvamın (Milletler Cemiyeti) kurulmasını sağlamaktı.

I. Dünya Savaşı'nı Bitiren Antlaşmalar

Almanya ile imzalanan Versailles (Versay) Antlaşması'na göre:

1. Almanya, Fransa ve Belçika'dan daha önceden aldığı bütün toprakları geri verecek.
2. Almanya'nın bütün sömürgeleri İngiltere, Fransa ve Japonya arasında paylaşılacak.
3. Almanya'da zorunlu askerlik kaldırılacak, Alman ordusu 100 bin kişiye indirilecek. Deniz kuvvetleri sınırlandırılacak. Denizaltı ve savaş uçağı yapması yasaklanacak.
4. Almanya savaş tazminatı (tamirat borcu adı altında) ödeyecek.

Avusturya ile imzalanan Saint Germain (Sen Jermen) Antlaşması'na göre:

1. Avusturya-Macaristan İmparatorluğu parçalandı. Macaristan, Çekoslovakya ve Yugoslavya bağımsız oldu.
2. Milletler Cemiyetinin izni olmadan Almanya ile birleşmeyecek.
3. Avusturya'da zorunlu askerlik kaldırılacak ve Avusturya ordusu 30 bin kişiyle sınırlandırılacak.
4. Avusturya savaş tazminatı ödeyecek.

Bulgaristan ile imzalanan Neuilly (Nöyyi) Antlaşması'na göre:

1. Güney Dobruca Romanya'ya; Gümülcine ve Dedeağaç Yunanistan'a; Tsaribrod ve Ssurmitsa Yugoslavya'ya bırakılacak.
2. Bulgaristan'da zorunlu askerlik kaldırılacak. Ordusu 25 bin kişi ile sınırlandırılacak, deniz ve hava kuvveti oluşturması yasaklanacak.
3. Bulgaristan savaş tazminatı ödeyecek.

Macaristan ile imzalanan Triannon (Tiriyanon) Antlaşması'na göre:

1. Presburg bölgesi Çekoslovakya'ya; Bosna Hersek Yugoslavya'ya; Transilvanya Romanya'ya; Burgerland Avusturya'ya bırakılacak.
2. Macaristan'da zorunlu askerlik kaldırılacak, ordusu 35 bin kişi ile sınırlandırılacak, deniz ve hava kuvveti oluşturması yasaklanacak.
3. Macaristan savaş tazminatı ödeyecek.

Antlaşmalarla yenilen İttifak Devletleri'ne dayatılan ağır şartlar bu devletlerin kamuoyunda derin bir hoşnutsuzluk oluşturdu. Oluşan hoşnutsuzluk savaşın getirdiği ekonomik yıkımla birleşince Avrupa'da uzun süreli bir barışı sağlamayı imkânsız hâle getirdi.